

18. Стоколос Н. Г. Драма церкви: до історії скасування Греко-Уніатської Церкви в Рос. імперії та викорінення її духовно-культур. надбав / Н. Стоколос, Р. Шеретюк. – Рівне: ПП ДМ, 2011. – 316 с.

19. Таранец С. В. Старообрядчество в Российской империи (конец XVIII – начало XX века) / под редакцией члена-корреспондента НАН Украины Г. В. Боряка. – К., 2012. – Т.1. – 704 с.

20. Таранец С. В. Старообрядчество города Киева и Киевской губернии / Сергей Васильевич Таранец. – Киев, 2004. – 352 с.

21. Тихонов А. К. Католики, мусульмане и иудеи Российской империи в последней четверти XVIII – начале XX в. / Андрей Константинович Тихонов. – Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета, 2007. – 353 с.

22. ЦДІАК. – Ф.2012. – Оп.1. – Спр.417.

23. Radwan M. Carat wobec Kościoła greckokatolickiego w zaborze rosyjskim (1795–1839) / M. Radwan. – Roma; Lublin: Polski Inst. Kultury Chrześcijańskiej, 2001. – 483 s.

References

1. Avdieieva O. S. Mizhkonfesiini vidnosyny u pivnichnomu Pryazovi (kinets XVIII – pochatok XIX st.): dys. kand. ist. nauk: 07.00.01 / Avdieieva Olena Serhiivna. – Zaporizhzhia, 2016. – 301 s.

2. Bagaley D. I. Kolonizatsiya Novorossiyskogo kraya i pervyye shagi ego po puti kul'tury. Istoricheskiy etyud / Dmitriy Ivanovich Bagaley. – Kiyev: Tipografiya G. T. Korchak–Novitskogo. 1889. – 120 s.

3. Bakovetska O. M. Rymo–katolytska tserkva v Ukraini v kints XVIII–XIX stolitti: monohrafiya / Olha Mykolaivna Bakovetska. – Mykolaiv: Ilion, 2015. – 360 s.

4. Buravskiy O. A. Polska shliakhta i rymo–katolytske dukhovenstvo Pravoberezhnoi Ukrainy v polskomu povstanni 1830–1831 rr. / O. Buravskiy // Materialy VI Volynskoi vseukrainskoi istoriko–kraieznachoi konferentsii: Zbirnyk naukovykh prats. – 2013. – S.99–102.

5. Goliy R. V. Konfessionalnye konversii greko–katolikov vo vtoroy chetverti XIX v. (Na primere Volynskoy gubernii) / Roman Valentinovich Goliy // Vestnik Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta im. A. S. Pushkina. – 2014. – S.107–113.

6. Entsyklopediia Ukrainoznavstva / Natsionalna Akademiia nauk Ukrainy, Instytut ukrainskoi arkhеohrafiі; Reprintne vidtvorennia vydannia 1949 r. – K., 1995. – S.369–800.

7. Istoriia pravoslavnoi tserkvy v Ukraini: zbirka naukovykh prats. – Kyiv: Chetverta khvyliya, 1997. – 292 s.

8. Istoriia religii v Ukraini: u 10–ty t. / za red. A. Kolodnoho, V. Klymova. – K.: Ukrainskyi Tsentр dukhovnoi kul'tury, 1999. – 560 s.

9. Kuznets T. V. Khrystyianska tserkva v Umani kintsia XVIII – pochatku XX stolittia: monohrafiya / T. V. Kuznets, I. I. Kryvosheia, O. V. Skus. – Uman: VPTs «Vizavі», 2012. – 148 s.

10. Lyman I. I. Rehuliuвання vzaemyn adeptiv ofitsiinoi Tserkvy zi staroobriadsiamy ta sektantamy na pivdni Ukrainy (ostannia chvert XVIII – seredyna XIX st.) / Ihor Ihorovych Lyman // Literatura ta kultura Polissia. – 2004. – №27. – S.52–58.

11. Lyman I. Rosiska pravoslavna tserkva na pivdni Ukrainy ostannoї chverti XVIII – seredyny XIX stolittia / Ihor Lyman. – Zaporizhzhia: RA «Tandem – U», 2004. – 488 s.

12. Los V. E. Istoriia Hreko–uniatskoi tserkvy na Pravoberezhnii Ukraini kintsia XVIII – pershoi polovyny XIX st.: dzhereloznavchyi aspekt: dys... kand. ist. nauk: 07.00.06 / Los Valentyna Eduardivna. – K., 2007. – 279 s.

13. Minkina O. Yu. «Syny Rakhili»: Evreyskiye deputaty v Rossiyskoy imperii. 1772–1825 / Olga Yuryevna Minkina. – Moskva: Novoye literaturnoye obozreniye. 2014. – 344 s.

14. Nahorna T. V. Ukrainski dukhobory v pershii chverti XIX st.: zamkna religii na obshchyna chy pomitne yavyshe suspilnoho zhyttia? / Tamara Vitaliivna Nahorna. // Literatura ta kultura Polissia. – 2004. – №27. – S.58–64.

15. Narody Pivnichnoho Pryazovia: etnichnyi sklad ta osoblyvosti pobutovoi kul'tury / B. M. Kocherha, L. V. Afanasieva, V. M. Aleksandrov ta in. – K.: Prosvita, 1997. – 175 s.

16. Nikolskiy N. M. Istoriya russkoy Tserkvi / Predisl. A. A. Kruglova. – Minsk, 1990. – 541 s.

17. Pavliuk V. V. Uniatska tserkva v suspilnomu zhytti Pravoberezhnoi Ukrainy kintsia XVIII – pershoi tretyny XIX st. / Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»]. Ser.: Istorychne religiiзнавство. – 2011. – Вр.5. – S.150–157.

18. Stokolos N. H. Drama tserkvy: do istorii skasuvannia Hreko–Uniatskoi Tserkvy v Ros. imperii ta vykorinnennia yii dukhovno–kul'tur. nadban / N. Stokolos, R. Sheretiuk. – Rivne: PP DM, 2011. – 316 s.

19. Taranets S. V. Staroobryadchestvo v Rossiyskoy imperii (konets XVIII – nachalo XX veka) / pod redaktsiyey chlena–korrespondenta NAN Ukrainy G. V. Boryaka. – K., 2012. – T.1. – 704 s.

20. Taranets S. V. Staroobryadchestvo goroda Kiyeva i Kiyevskoy gubernii / Sergey Vasilyevich Taranets. – Kiyev, 2004. – 352 s.

21. Tikhonov A. K. Katoliki, musulmane i iudei Rossiyskoy imperii v posledney chetverti XVIII – nachale XX v. / Andrey Konstantinovich Tikhonov. – Sankt–Peterburg: Izdatelstvo Sankt–Peterburgskogo universiteta, 2007. – 353 s.

22. TsDIAK. – F.2012. – Op.1. – Spr.417.

23. Radwan M. Carat wobec Kościoła greckokatolickiego w zaborze rosyjskim (1795–1839) / M. Radwan. – Roma; Lublin: Polski Inst. Kultury Chrześcijańskiej, 2001. – 483 s.

Shchetinin O. V., master of the Department of Cultural Studies, Faculty of Philosophy Education and Science, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), muisamaa@ukr.net

Russian empire state policy on religious organizations in Ukrainian lands in late XVIII – first half of XIX centuries

It is highlighted the state policy on religious organizations in the Ukrainian lands by the Russian Empire in the late eighteenth – the first half of the nineteenth centuries. It is found out the peculiarities of relations between the state and religious organizations by reproduction the sequence of events in the light of the problems. It is compared the policy of the state on different religious organizations in the Ukrainian lands. It was analyzed documents that regulated the functioning of religious organizations in the Russian Ukraine in the late eighteenth – in the middle of the nineteenth centuries. It is proved that the imperial government granted privileged status of the Russian Orthodox Church. The state tried to control religious organizations through the regulation of their activities and by establishing administrative bodies to manage them. Those religious organizations that avoided the government control were under pressure and were persecuted, and it also was called sects. Russian government policy in relation to the same religious organization in different regions was varying.

Keywords: government policy, religious organizations, multi–religious country, the unification of the Orthodox Church, secularization.

* * *

УДК 1:37

Юшкевич Ю. С.,
кандидат філософських наук, старший викладач
кафедри філософії, історії та політології,
Одеський національний економічний університет
(Україна, Одеса), gjs@list.ru

ТРАНСФОРМАЦІЯ АКСІОСФЕРИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Метою дослідження є визначення шляху подальшого розвитку сучасної української системи освіти, що знаходиться в процесі трансформаційних змін, детермінованих євроінтеграційними процесами, та виявлення найбільш актуальних для неї цінностей. До методів, що застосовувалися слід віднести перш за все гіпотетико–дедуктивний, компаративістський, структурно–функціональний, герменевтичний. У результаті даного дослідження було зроблено висновок, що євроінтеграційні процеси, якими характеризується розвиток сучасного українського соціуму, обумовлюють необхідність демократизації суспільного, політичного та культурного життя нашої держави. Побудова освіти на демократичних засадах не тільки надає Україні можливість гармонійної інтеграції у європейський освітній простір, а й стає насильною потребою на шляху загальної демократизації суспільства. Покликанням сучасної системи освіти стає формування в особистості відчуття власної відповідальності перед собою і суспільством, а конститутивним принципом, згідно якого має відбуватися взаємодія всіх складових цієї системи, зокрема учасників освітнього процесу, повинна бути довіра.

Ключові слова: відповідальність, демократизація, довіра, євроінтеграція, свобода, система освіти.

Інтеграція України в європейський соціокультурний простір характеризується початком процесу демократизації політичної системи нашої країни. Необхідність становлення та розвитку демократичного суспільства в нашій державі, що можна вважати недосяжним без справжнього відродження ціннісної матриці, яка виступає духовним орієнтиром на шляху виходу нашого

суспільства із стану аномії в якому воно перебуває вже більш ніж двадцять п'ять років, детермінує переоцінку аксіосфери моралі всього українського соціуму на сучасному етапі його розвитку. Це, у свою чергу, передбачає реалізацію демократичних цінностей, в усіх сферах суспільного життя, зокрема в системі освіти.

Вагомий внесок у дослідження системи освіти та її аксіосфери здійснили В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, І. В. Бичко, М. І. Бойченко, І. А. Зязюн, С. Ф. Клепо, А. Є. Конверський, В. Г. Кремень, В. С. Лутай, І. Ф. Надольний, В. О. Огнев'юк, В. С. Пазенок та інші. Однак, не зважаючи на значний доробок наукових публікацій, все ж таки, на наш погляд, залишається недостатньо висвітленим питання трансформації аксіосфери освіти під впливом інтеграції України в сучасний європейський соціокультурний простір.

Метою дослідження є визначення шляху подальшого розвитку сучасної української системи освіти, що знаходиться в процесі трансформаційних змін, детермінованих євроінтеграційними процесами, та виявлення найбільш актуальних для неї цінностей.

Зміна ціннісних домінант, обумовлена розвитком суспільства, детермінує відповідну ціннісну переорієнтацію і в освітньому просторі. Так, демократизація освіти являє собою процес реформування освіти, що ґрунтується на демократичних засадах та «передбачає децентралізацію, регіоналізацію в управлінні освітою, автономізацію навчально-виховних закладів у вирішенні основних питань діяльності, поширення альтернативних навчально-виховних закладів, перехід до державно-громадської системи управління освітою, співробітництво викладач-студент у навчально-виховному процесі» [1, с. 85].

Проблема демократизації освіти є достатньо широкою та неоднозначною у своєму вирішенні. Так, помилковим буде розгляд цього процесу лише у ракурсі управління освітньою галуззю у цілому. Більш проблематичним, на наш погляд, є питання демократизації управління окремим навчальним закладом, що передбачає декілька напрямів розвитку. Демократизація освітнього простору вищого навчального закладу, в першу чергу, вимагає реалізації прав і свобод студентства, що знаходить свій вираз у можливості самостійного вибору дисциплін для вивчення та формування індивідуального графіку відвідування занять; здійснення особистісноорієнтованої форми навчання, що покликана сприяти реалізації творчого потенціалу кожного учасника навчального процесу, завдяки збільшенню індивідуально-консультативної форми роботи викладача зі студентами як альтернативного варіанту традиційним колективним формам навчання – лекціям та семінарам і застосуванню інноваційних методик проведення занять.

Іншою стороною цього процесу є обов'язкова демократизація управлінської діяльності керівників навчальних закладів; формування демократичного стилю керівництва, що передбачає аналіз керівниками закладу стану викладання, рівня знань, умінь і навичок, з дотриманням принципу гуманності під час спілкування з викладачами; удосконалення форм, методів і стилю роботи керівника закладу та його заступників на засадах відповідальності з усуненням бюрократизму. Метою демократизації управління закладом освіти є підвищення

відповідальності кожного члена колективу за доручену справу [4, с. 400].

Таким чином, основною цінністю та ціллю демократичної форми організації освітнього процесу виступає свобода. Децентралізація, що є складовою загального процесу демократизації освіти «дає підстави для підвищення рівня індивідуальної свободи кожного викладача і науково-освітнього закладу від нав'язаних форм зовнішньої оцінки. Вона передбачає значну професійну автономію, тобто кожен науковець або викладач не повинен підлягати регулярній перевірці іншими. Але з іншого боку, вона вимагає впровадження професійним співтовариством своїх власних стандартів професійної поведінки і певних моніторингових процедур, які повинні актуалізувати рівень конструктивної педагогічної взаємодії» [3, с. 235].

Слід зазначити, що межею свободи кожного окремого індивіду, так би мовити «платою» за неї, виступає особиста відповідальність. При цьому детермінованість сучасної моральності вище окресленими чинниками розвитку зумовила трансформацію змісту цієї морально-етичної цінності. Виходячи з дискурсивно трансформованої універсалістської етики, можна констатувати необхідність переходу на макро- та мікрорівнях взаємовідносин від монологічної до дискурс-етичної відповідальності, що знайшло своє відображення в двох контрарних моделях відповідальності. Різниця між ними полягає в тому, що монологічний зміст цієї цінності, який яскраво проявився у патерналізмі тоталітарних режимів, розділивши людей на так би мовити відповідальних та таких, що позбавлені цієї якості, передбачає відповідальність особистості «за» свої вчинки. Цей тип, основу якого складають традиційне гіпертрофоване піклування про оточуючих та відповідні добродійності, базується на конвенційному етосі. Діалогічна ж форма, що реалізується через відповідальність «перед» іншими людьми, групами та всім соціумом у цілому забезпечується демократичним механізмом дискурсивної етики. Це колективна відповідальність зрілих особистостей, які, спираючись на принцип справедливості, прагнуть узгодити інтереси та досягти консенсусу на основі діалогу [2, с. 21–24].

Отже, в якості морально-етичних цінностей, що мають конститутивне значення в становленні демократії в нашій державі, слід виділити свободу та відповідальність. При цьому, для досягнення високоморального стану українського соціуму при визначенні пріоритетності цих двох категорій слід виходити з принципу передування саме відповідальності. Високоморальне демократичне суспільство, де панує свобода та відповідальність, можливе лише за умови ефективної моральної соціалізації його представників, що включає як отримання етичного знання про актуальні у даному соціумі цінності, так і їх інтеріоризацію та реалізацію у відповідній діяльності, наявність якої визначає людину як морально-етичну особистість. Реалізація морально-етичних цінностей на рівні індивідуального суб'єкту передбачає гармонійне поєднання природжених схильностей, здібностей людини та впливу соціального середовища, в якому вона перебуває і з яким себе ідентифікує. Кризовий стан сучасного соціуму визначає неможливість очікування стихійного виникнення моральності людини та зумовлює

необхідність цілеспрямованого впливу на свідомість особистості з метою формування її аксіосфери моралі. В якості основних соціальних інститутів у цьому сенсі виступають родина, система освіти та засоби масової комунікації. Найбільш ефективним з них, здатним компенсувати недоліки сімейної освіти та скорегувати деформовану в результаті маніпулятивних впливів засобів масової комунікації систему морально-етичних цінностей, виступає інститут освіти [7, с. 227].

На жаль, слід констатувати, що у сучасній системі освіти переважає скоріше «тоталітарно-демократична» форма організації, що являє собою лише імітацію демократичної лінії розвитку яка в реальності має достатньо недемократичний зміст. Отже, перед сучасною Україною постає надскладне завдання – запровадити демократичні форми в усіх галузях життєдіяльності нашого суспільства, в першу чергу, у системі освіти, яка виступає одним із найважливіших інструментів демократизації.

Як вже було зазначено, сьогоднішня Україна знаходиться на етапі реалізації демократичної моделі функціонування суспільства, що робить її учасником загальноцивілізаційного процесу демократизації та лібералізації соціального простору. У сучасній науковій літературі термін «демократія» вживається в декількох значеннях. В першому варіанті, що пов'язаний з етимологією цього слова, під демократією мається на увазі форма управління державою, в основі якої лежить метод колективного прийняття рішень, застосування якого надає учасникам цього процесу можливість однакового впливу на кінцевий результат або на суттєві стадії його розвитку – «влада народу». Іншою площиною в якій реалізується ця форма організації є міжособистісні відносини. В цьому сенсі під демократією мається на увазі певна сукупність норм та принципів, що регулюють відносини між окремими представниками суспільства на –мікро та –макрорівні.

Одним з принципів, що має конститутивне значення в демократичному суспільстві є довіра. Так, у своїй праці «Довіра: соціальні чесноти і шлях до процвітання» [6] Френсіс Фукуяма, здійснюючи порівняльний аналіз окремих економічних, політичних та соціальних моделей країн з різним рівнем довіри, доводить принципову необхідність збільшення цього показника задля реалізації ідеалів ліберальної демократії та прогресивного розвитку економіки постіндустріального суспільства.

Слід зазначити, що дослідження реалізації принципу довіри та виявлення його рівня в освітній сфері передбачає декілька напрямків. Першим з них є аналіз проблеми наявності довіри до системи освіти взагалі. Однією з суттєвих складових реалізації принципу довіри як такого є здійснення об'єктом, в даному випадку, системою освіти, функцій, що спрямовані на збільшення або збереження ресурсів суб'єкту навчального процесу – соціального капіталу, яким в цьому контексті виступають знання, уміння, навички та компетенції, що дозволяють в майбутньому одержати певний прибуток. Це можна розглядати як деяку інвестицію, яку вкладає в себе індивід, розвиваючи свою суб'єктивність. Але, на жаль, згідно дослідженням українських науковців, під час перебування безпосередньо у системі сучасної освіти у студентства не тільки не збільшується рівень довіри до керівників навчальних закладів і системи

освіти у цілому, а й до вертикалі влади та політичної системи взагалі, що в свою чергу може призвести до ще більшого погіршення ситуації в економічній сфері. Єдиним шляхом виходу з цієї ситуації, на думку дослідників цієї проблеми, є «розвинуте демократичне суспільство із високим вихідним рівнем інституціональної довіри. З огляду на що обставину зміни освітнього рівня в українському суспільстві можуть виявитися економічно ефективними за умови синхронних позитивних змін соціальної сфери та нагромадження соціального капіталу» [5, с. 6].

Іншим аспектом проблеми, що розглядається є довіра керівництва навчального закладу до всіх учасників навчального процесу – викладачів та студентів. В цьому контексті, змістовною стороною поняття довіри є не намагання отримати якийсь «прибуток», а навпаки готовність віддати, тобто делегувати реалізацію певних функцій, що сприятиме збільшенню капіталу всієї організації. Так, як зазначають історики економіки Дуглас Норт і Роберт Томас: «Ефективна організація економіки – ключ до економічного зростання; своїм економічним підйомом Захід зобов'язаний ефективній економічній організації Західної Європи». Практичним підтвердженням цієї позиції можна вважати модернізаційні зміни в організації виробництва, що відбулись в автоіндустрії у ХХ столітті. «Тойота» наділила своїх робочих більшою відповідальністю за управління конвеєром, що значно збільшило продуктивність праці. Саме завдяки новій заводській системі, що була відмінною від системи Генрі Форда, «Тойота» вийшла на міжнародний ринок.

Перенесення такої моделі організації в освітню сферу, зокрема в Україні, безумовно, може принести не менш значимий результат. Адже міжлюдська довіра уможливує міжлюдську солідарність, що стає живильною енергією солідарної суспільної дії. Таким чином реалізуються всі змістовні складові принципу довіри – збільшення відповідальності та прагнення здійснення власного обов'язку всіма учасниками освітнього процесу, формування відчуття солідарності та чітке усвідомлення мети, що в свою чергу активує мотиваційний механізм. Підтвердженням цьому може слугувати реалізація принципу довіри в освітній сфері інших країн, зокрема у Фінляндії, система освіти якої вважається однією з провідних у світі: викладачі довіряють системі, держава довіряє викладачам – не влаштує ніяких інспекцій та перевірок, максимально скорочує звітність; учні та викладачі також довіряють один одному – домашні завдання і контрольні зведені до мінімуму. Тобто, навчальний процес є максимально творчим та вільним, що саме і призводить до високого рівня продуктивності у формуванні самостійної та відповідальної особистості.

Таким чином, можливо дійти висновку, що євроінтеграційні процеси якими характеризується розвиток сучасного українського соціуму обумовлюють необхідність демократизації суспільного, політичного та культурного життя нашої держави. Стає зрозумілим, що саме побудова освіти на демократичних засадах не тільки надає Україні можливість гармонійної інтеграції у європейський освітній простір, а й стає нагальною потребою на шляху загальної демократизації суспільства. Адже система освіти є цариною, що,

з одного боку, віддзеркалює всі ті процеси, що відбуваються у сучасному українському суспільстві, а з іншого, здійснює зворотній вплив та детермінує подальший розвиток соціальної системи. Покликанням сучасної системи освіти стає формування в особистості відчуття власної відповідальності перед собою і суспільством, а конститутивним принципом, згідно якого має відбуватися взаємодія всіх складових цієї системи, зокрема учасників освітнього процесу, повинна бути довіра.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Єрмоленко А. М. Монологічна та дискурс-етична моделі відповідальності у суспільстві за доби реконструкції / А. М. Єрмоленко // Цінності громадянського суспільства і моральний вибір: український досвід. – К.: Етна-1, 2006. – С.13–31.
3. Кримець Л. В. Децентралізація влади у контексті науково-освітнього простору / Л. В. Кримець // Гуманітарний вісник. Збірник наукових праць Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип.64. – С.227–241.
4. Маргуліна Л. В. Демократизація освіти: український історичний досвід і сучасність / Л. В. Маргуліна // Гілея: науковий вісник: зб. наук. пр. – 2011. – Вип.43. – С.397–404.
5. Радіонова І. Ф. Соціальний капітал у формуванні екстерналії освітньої сфери / І. Ф. Радіонова, Н. О. Ткаченко // Економічний часопис-XXI. – 2011. – №11–12. – С.3–7.
6. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию / Ф. Фукуяма. – М.: ООО «Изд-во АСТ»; ЗАО НПП «Ермак», 2004. – 730 с.
7. Юшкевич Ю. С. Морально-етичні цінності громадянського суспільства: Монографія / А. О. Лазарева, Ю. С. Юшкевич; [наук. ред. С. Р. Боринштейн]. – Одеса: ВМВ, 2016. – 260 с.

References

1. Goncharenko S. Ukrayinskiy pedagogichniy slovník / S. Goncharenko. – K.: Libid, 1997. – 376 s.
2. Ermolenko A. M. Monologichna ta diskurs-etichna modeli vidpovidalnosti u suspilstvi za dobi rekonstruktsiyi / A. M. Ermolenko // Tsinnosti gromadyanskogo suspilstva i moralniy vibir: ukrayinskiy dosvid. – K.: Etna-1, 2006. – S.13–31.
3. Krimets L. V. Detsentralizatsiya vladi u konteksti naukovu-osvitnogo prostoru / L. V. Krimets // Gumanitarniy visnik. Zbirnik naukovih prats zaporizkoyi derzhavnoy inzhenernoy akademiyi. – 2016. – Vip.64. – S.227–241.
4. Margulina L. V. Demokratizatsiya osviti: ukrayinskiy istorichniy dosvid i suchasnist / L. V. Margulina // Gileya: naukoviy visnik: zb. nauk. pr. – 2011. – Vip.43. – S.397–404.
5. Radionova I. F. Sotsialniy kapital u formuvanni eksternaliy osvitnoyi sferi / I. F. Radionova, N. O. Tkachenko // Ekonomichniy chasopis-XXI. – 2011. – №11–12. – S.3–7.
6. Fukuyama F. Doverie : sotsialnye dobrodeteli i put k protsvetaniyu / F. Fukuyama. – M.: ООО «Izd-vo AST»; ЗАО NPPP «Ermak», 2004. – 730 s.
7. Yushkevich Y. S. Moralno-etichni tsinnosti gromadyanskogo suspilstva: Monografiya / A. O. Lazareva, Y. S. Yushkevich; [nauk. red. E. R. Borinshteyn]. – Odesa: VMV, 2016. – 260 s.

Yushkevich Y. S., PhD in Philosophy, Senior Lecturer of the department of philosophy, history and political science, Odessa National Economic University (Ukraine, Odessa), gjs@list.ru

Transformation of the axiosphere of Ukrainian education in the context of European integration processes

The purpose of this study is to determine the way of further development of the modern Ukrainian system of education, that is in the process of transformational changes determined by European integration processes, and to identify the most relevant values for it. Among the methods that were used, first of all, there were hypothetico-deductive method, structural-functional analysis, comparative analysis, hermeneutical methods. It was concluded, that the European integration processes, that characterized the development of the modern Ukrainian society, necessitate the democratization of the social, political and cultural life of our state. The building of education on democratic principles that not only provides Ukraine with the

opportunity of harmonious integration into the European educational space, but also becomes an urgent necessity for the general democratization of society. The vocation of the modern education system is the formation of a sense of self-responsibility to oneself and society, and the constituent principle that all components of this system, in particular the participants in the educational process, should interact in trust.

Keywords: democratization, education system, European integration, freedom, responsibility, trust.

* * *

УДК 141.7:930.1(045)

Лукашенко М. В.,
аспірантка Гуманітарного інституту Національного
авіаційного університету, практичний психолог
Вінницького медичного коледжу
ім. акад. Д. К. Заболотного
(Україна, Вінниця), marina.look@gmail.com

ОСВІТА В КОНТЕКСТІ КРИЗИ СОЦІАЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Серед викликів, з якими зустрівся сучасний світ, є два, які не часто пов'язують між собою. Вони належать до різних системних рівнів і соціальних інститутів – криза соціальності і криза системи вищої освіти. У статті розглядаються питання їх взаємовпливу і викликаних трансформацій, зокрема в контексті входження університетів у Всесвітню Мережу. Зменшення значення сталих безпосередніх соціальних зв'язків між студентами і викладачами, зростання актуальності «чистих відносин» підтримали плинність взаємодії в освітньому полі, результатом чого стало посилення горизонтальних далеких і послаблення вертикальних близьких зв'язків. Це в свою чергу створило більш сприятливі умови для навчання інтровертованих студентів, змінюючи соціально-психологічний тренд сучасності.

Ключові слова: соціальність, криза соціальності, суспільство, освіта, університет.

Одним із симптомів сучасних змін суспільства є криза соціальності, осмисленню якої присвячені роботи провідних філософів, соціологів, психологів (З. Бауман, Ж. Бодріяр, Е. Гідденс, Л. Донскіс, М. Кастельс, В. Лях, Г. Стендінг, О. Тофлер, Ч. Тейлор, С. Кейн, К. Хейлз та ін.). Інформаційне суспільство має свою специфіку соціальної організації, в основі якої лежить мережева структура (М. Кастельс), а люди набувають «мережевих» чи «зв'язкових» ідентичностей (К. Келхаун). В індивідуалізованому суспільстві панують так звані «чисті відносини», без прив'язаностей, безумовних зобов'язань. Їх основою є взаємне задоволення та користь, а результатом – моральна нечутливість, адже вони можуть розриватися в односторонньому порядку і без пояснень [3, с. 180]. Такі стосунки панують на індивідуальному, груповому, державному рівнях і не можуть не проявитися у системі освіти. Аналіз взаємозв'язку трансформацій соціальності та змін у сучасній освіті є метою даної роботи.

Постійність змін підкреслює І. Валлерстайн, описуючи «Кінець знайомого світу», він пов'язує можливість творчості зі змінами, яким дає позитивні конотації: «ми живемо у всесвіті невизначеності, єдиним найбільшим достоїнством якого є постійність цієї невизначеності» [4, с. 5]. З іншого боку, З. Бауман закликав до обережності із прогнозами змін та виробляв у своїх студентів імунітет до наукових футурологічних досліджень, пропонуючи читати подібні роботи 20–30-річної давнини [1, с. 26]. По своїй складності, нестійкості, плинності, соціум першої половини ХХІ ст. помітно відрізняється від ХХ ст. З. Бауман пояснює це зникненням періодів стабільності, повторення життя. «Новизна нашого часу полягає в тому, що періоди